

Francie mimo hru - Africké země budují nový bezpečnostní řád

- CZ24 News | 13. listopadu 2023

S klesajícím vlivem Paříže vzniká v oblasti Sahelu bezpečnostní struktura, která přináší nové příležitosti i problémy.

Po vojenském převratu v Nigeru nově vzniklé orgány odmítly spolupracovat s Francií. Zároveň se od srpna obnovily aktivní boje na severu Mali, kde separatistické organizace Tuaregů, obecně známé jako Koordinace hnutí Azawadu (CMA), vstoupily do otevřeného konfliktu s vládními silami Mali (FAMA).

Tyto události se odehrávají na pozadí zesílených útoků vedených třetí silou – islámskými teroristickými organizacemi v oblasti Sahelu, v oblasti tří hranic (Mali, Niger, Burkina Faso). To vše vyvolává otázku, co se v Sahelu děje? A kam to všechno povede?

Pozadí krize v Mali

Od roku 2015 platí v Mali alžírská mírová dohoda, kterou zprostředkovalo Alžírsko, multi-disciplinární integrovaná mise OSN v Mali (MINUSMA), Hospodářské společenství západoafrických států (ECOWAS), Africká unie a Evropská unie, jakož i Spojené státy a Francie. Tyto dohody měly ukončit vojenský konflikt, který v Mali začal v roce 2012, kdy se hnutí složená převážně z Tuaregů spojila s islamisty a vyhlásila nezávislost Azawadu, historického regionu na severu Mali.

Dohody, které v podstatě prosadili cizí zprostředkovatelé, však ani jedna strana neplní. Povstalecké skupiny na severu země nebyly nikdy odzbrojeny a z 80 000 bojovníků ve skupinách, jejíž představitelé podepsaly dohody a měly vstoupit do ozbrojených sil Mali, jich bylo začleněno nejvýše 3 000.

Alžírská dohoda navíc fakticky rozdělila zemi na zóny vlivu. Severovýchodní oblast Kidal, která je součástí regionů Timbuktu a Gao, zůstala po celou dobu pod kontrolou tuarežských hnutí. Vládní síly Mali nebyly v oblasti aktivně přítomny a vstupovaly do ní především kvůli společným protiteroristickým operacím s francouzskými jednotkami.

Francouzské jednotky působí v Mali na žádost malijské vlády od roku 2013 a vedly protiteroristickou operaci Barkhane. V Mali byl rovněž nasazen kontingent mírových sil OSN (MINUSMA) a mnohostranná iniciativa Takuba. Navzdory mezinárodnímu charakteru těchto misí byly bezpečnostní hrozby hodnocené především z francouzského pohledu a prosazovaly tak francouzské zájmy.

Postupem času se francouzská intervence setkávala s rostoucí kritikou ze strany Malijců i nezávislých pozorovatelů, neboť francouzská armáda nedokázala otázku bezpečnosti v zemi řešit a teroristické útoky se množily. V posledních letech Mali obviňovalo Francii z podpory separatistů a zdůrazňovalo, že Paříž odmítla poskytnout Bamaku aktivní vojenskou pomoc v boji proti nim.

Zajímavé je, že falešnost francouzského přístupu k Sahelu konstatoval i bývalý francouzský velvyslanec v Mali (2002-2006) Nicolas Norman, který v roce 2019 prohlásil: „Problém spočíval v tom, že Francie si tehdy myslela, že dokáže rozlišovat mezi dobrými a špatnými ozbrojenými skupinami. Některé vnímala jako politické a jiné jako teroristické. A francouzská armáda se vydala hledat tuto skupinu – byli to tuarežští separatisté z kmene, který byl mezi samotnými Tuaregy v

menšině, Ifogové. Šli jsme po této skupině a dali jim město Kidal. Pak přišly alžírské dohody, které tyto separatisty postavily na jakýsi piedestal, na roveň státu. To byla velká chyba.“ To vše v sobě uchovávalo riziko další destabilizace Mali.

Nový konflikt s Tuaregy

Vojenský převrat v Mali v květnu 2021, který vedl plukovník Assimi Goita, změnil poměr sil v zemi i v regionu. Nové vedení, nespokojené s kvalitou francouzské vojenské pomoci, se ještě téhož roku přeorientovalo na vojenskou spolupráci s Ruskem. Francouzské jednotky byly nuceny Mali opustit.

Po stažení francouzského kontingentu z Mali v srpnu 2022 a zahájení procesu stahování OSN mise MINUSMA (na základě požadavku úřadů v Bamaku na ukončení mise), které má být ukončeno v prosinci 2023, se v Mali znovu otevřely staré konflikty. Ústřední orgány Mali již nejsou ochotny činit žádné ústupky a usilují o znovuzískání úplné kontroly nad celou zemí, zatímco CMA si chce udržet svou moc na severu.

Intenzivní fáze konfliktu vznikla kvůli kontrole nad vojenskými základnami, které zanechala OSN mise MINUSMA. Rozpory mají kořeny v dohodě o příměří z roku 2014, která byla uzavřena pod podmínkou, že ozbrojené síly zůstanou na svých současných pozicích. Pokusy malijských ozbrojených sil obsadit základny zanechané mírovými silami OSN v oblastech kontrolovaných Tuaregy, tuarežská CMA interpretuje jako porušení příměří. Naopak malijská strana se domnívá, že pokusy mise MINUSMA opustit základny na severu Mali před uplynutím lhůty (možnost malijských ozbrojených sil je obsadit) jsou diktovány francouzskými zájmy a naznačují snahu předat zbraně místním povstalcům, aby si zachovali destabilizující vliv.

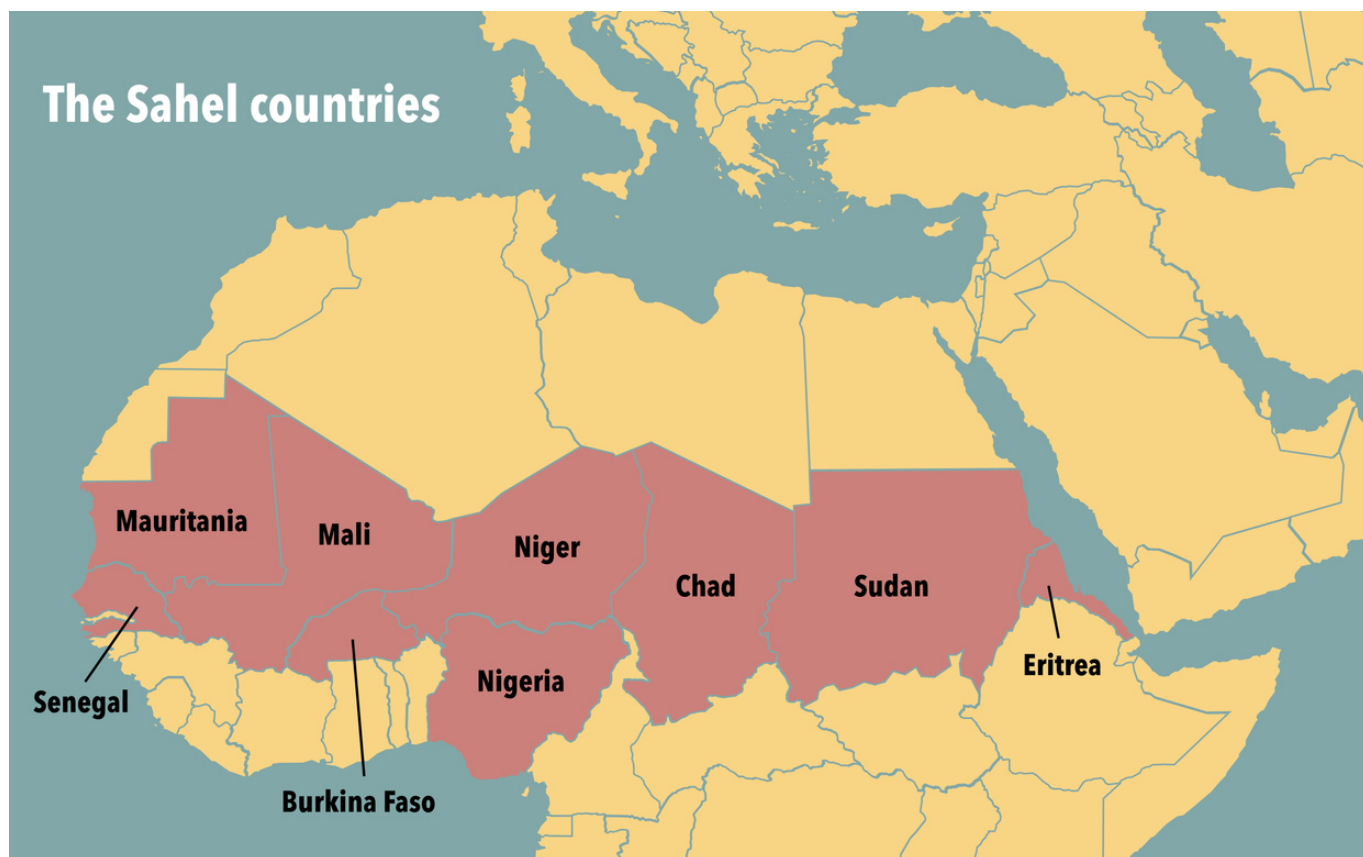
Proto když malijská armáda začátkem srpna obsadila vojenskou základnu u vesnice Ber, vyprovokovala boje s Tuaregy. Ozbrojené střety mezi oběma stranami byly stále častější a centrální orgány obsadily Ber.

Začátkem září došlo k intenzivním bojům u města Burem, kde Tuaregové prohlásili, že je „doba války“ s vládou v Bamaku. Během podzimu zaútočily tuarežské jednotky na několik základů malijské armády (Bourem, Lere, Diuri, Bamba), ale nikdy nad nimi nezískaly úplnou kontrolu. Vládní síly naopak téměř bez boje ovládly důležité město Anefif, čímž si otevřely cestu k tuarežským povstaleckým baštám Kidal, Aguelhok a Tessalit. Koncem října, navzdory rychlému stažení mise MINUSMA, převzala FAMA kontrolu nad vojenskou základnou v Tessalitu. Dne 31. října MINUSMA předčasně opustila vojenskou základnu v Kidalu, kterou obsadily tuarežské síly.

Francouzský ministr pro ozbrojené síly Sebastien Lecornu se vyjádřil k současné eskalaci situace v Mali: „Skutečnou novinkou v Sahelu bude od nynějška masivní obnovení teroristického rizika. Masivní. To znamená, že se potenciálně ocitneme v situaci, kdy by Mali mohlo být v příštích týdnech nebo měsících rozděleno.“ Je zřejmé, že taková prohlášení jsou v Bamaku vnímána krajně negativně a považují je za důkaz přímého ovlivňování událostí z Paříže.

Teroristická hrozba roste

V posledních letech došlo v oblasti Sahelu k řadě vojenských převratů (v Mali v letech 2020 a 2021, ve dvou případech v Burkině Faso v roce 2022 a v Nigeru v roce 2023), které vynesly k moci nespokojené vojenské vůdce s protifrancouzskými názory. Počátkem roku 2023 tak orgány Burkiny Faso po Mali požadovaly, aby Paříž stáhla své jednotky z jejich území. To vše podkopávalo regionální zájmy Francie a postupně oslabovalo její tradiční dominantní postavení.

Posledním příkladem tohoto trendu je Niger, kde úřady, které se dostaly k moci vojenským převratem, požadovaly stažení francouzského kontingentu ze země a prohlásily francouzského velvyslance za personu non grata. Navzdory hrozbě invaze ECOWAS do Nigeru a dvoutměsíční politické neschopnosti jednat, zahájila Francie začátkem října proces stahování svých jednotek z Nigeru.

Je pozoruhodné, že události v Nigeru a ztráta francouzského vlivu neměly vliv na americké zájmy. Vzhledem k tomu, že Washington zaujal neutrální pozici diplomatickými iniciativami a neodsoudil vojenský převrat ze strany Nigeru, mohl si v zemi zachovat svou vojenskou přítomnost.

Ostatní instituce vybudované Francií se v regionu nadále rozpadají. Od roku 2014 působila v Sahelu Paříží podporovaná Skupina pěti (G-5), kterou tvořily Čad, Mali, Burkina Faso, Niger a Mauritánie. Cílem tohoto formátu bylo koordinovat úsilí v boji proti teroristické hrozbě, nikdy se však nestala vlivnou regionální institucí.

Mali se v květnu 2022 stalo prvním státem, který oznámil své vystoupení z G-5, čímž fakticky přerušil územní propojení skupiny. Následné ukončení vojenské spolupráce s Francií ze strany Mali, Burkiny Faso a Nigeru a stažení francouzských sil z těchto zemí definitivně ukončilo činnost G-5, neboť pouze dva státy (Mauritánie a Čad), které se nacházejí na východním a západním „pólu“ regionu, zůstaly připraveny s Francií spolupracovat.

I přes stažení z francouzské kontroly bezpečnostní hrozby v těchto zemích nadále rostou. V Nigeru skupina Tuaregů, kteří nesouhlasili s vojenským převratem, oznámila vytvoření Rady odporu pro republiku s cílem obnovit moc svrženého prezidenta. Přesto zatím nebyly podniknuty žádné konkrétní kroky. Konflikt ústřední vlády Mali s Tuaregy odvádí malijské síly od boje proti teroristické hrozbě, zatímco útoky džihádistických organizací v Mali pokračují: JNIM (Jamaat Nasrat al-Islam wal Muslimin, místní odnož al-Káidy) obléhá Timbuktu, nejdůležitější město ve středním Mali, a útočí na vojenské základny malijské armády včetně civilních cílů. „Wilayat Sahel“ (místní odnož Islámského státu) obsadila rozsáhlá území v oblasti Menaka na východě Mali (oblast Tří hranic) již v dubnu

2023, což vyvolalo rozsáhlý exodus uprchlíků z regionu.

Aktivita radikálních teroristických organizací se zvýšila i v dalších státech Sahelu. V posledních měsících došlo k velkým smrtícím útokům v Nigeru u hranic s Mali a k útokům na armádu došlo v severozápadní Burkině Faso, kde místní odnož IS má stále pod kontrolou velkou část severního regionu této země.

Tato situace, stejně jako ohrožení vojenských režimů, nutí úřady hledat nové formáty spolupráce. Dne 16. září letošního roku podepsali představitelé Mali, Burkiny Faso a Nigeru Liptako-Gourmskou chartu (název oblasti tří hranic), čímž vznikla Alliance des Etats du Sahel (Aliance států Sahelu).

Vzhledem k tomu, že k vytvoření aliance došlo uprostřed konfliktu malijské vlády s povstanci a hrozby invaze ECOWAS do Nigeru, bylo v dohodě obzvláště důležité zahrnout mechanismus kolektivní obrany v případě útoku na jednoho z jejích členů, což posílilo moc vojenských režimů.

Za zmínku rovněž stojí, že dohoda byla podepsána den poté, co Bamako navštívila delegace ruského ministerstva obrany, což by mohlo naznačovat, že proběhly předběžné konzultace s Moskvou. V krátké době po vzniku této aliance již členové oznámili společné operace proti teroristickým skupinám podél tří hranic.

Co očekávat

Regionální bezpečnostní struktura v Sahelu se výrazně mění. Tradiční dominance Francie, která se opírá o rozsáhlou vojenskou přítomnost a kolektivní mezinárodní iniciativy, sice klesá, ale stále si zachovává možnosti ovlivňovat místní vlády. Rozpad předchozích formátů spolupráce prozatím neřeší regionální problémy. Státy Sahelu se nadále potýkají s kritickými problémy, včetně džihádistické hrozby a vnitřní roztržičnosti, a tudíž mají tyto státy zájem najít nové mezinárodní partnery ochotné pomoci.

Nová bezpečnostní struktura, která se v Sahelu začíná vytvářet, poskytuje konkurenční příležitosti pro vnější zapojení regionálních (např. Alžírsko) i neregionálních mocností (Rusko, Turecko). Ústřední roli při utváření nové bezpečnostní struktury bude hrát také efektivita (nebo její nedostatek) nového regionálního spojení, která již nyní ukazuje na větší subjektivitu států v regionu.

Ústřední orgány v zemích Sahelu stále nemají monopol na použití síly. Proto se prohlubují krize legitimacy s předáváním moci, což vede k násilným bojům o udržení vlivu a přístupu ke zdrojům (jak je jasně vidět na obnovené krizi Tuaregů v severním Mali). Období přechodu bude i nadále doprovázeno rostoucími bezpečnostními hrozbami a rozšiřováním konfliktních zón. Státy Sahelu musí přijít na to, jak je překonat.

AUTOR: Andrei Shelkovnikov

[ZDROJ](#)

Překlad: sofie/Tadesco.org